

Шифр: «_soft skills_»

Наукова робота

**на тему: «ФОРМУВАННЯ «SOFT SKILLS» У МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ
ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ АГРАРНИХ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ
ОСВІТИ»**

ЗМІСТ

ВСТУП	6
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ «SOFT SKILLS» У МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ АГРАРНИХ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ.....	7
1.1. Ретроспективний аналіз ідей формування «soft skills» у майбутніх педагогів.....	7
1.2. Сутність і структура поняття «soft skills» майбутніх педагогів професійного навчання аграрних закладів вищої освіти.....	9
1.3. Майбутні педагоги аграрних закладів вищої освіти як особлива соціально-професійна група.....	11
Висновки до розділу 1.....	13
РОЗДІЛ 2. МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ «SOFT SKILLS» У МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ АГРАРНИХ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ.....	14
2.1. Узагальнення зарубіжного та вітчизняного досвіду формування «soft skills» студентів.....	14
2.2. Методика діагностики сформованості «soft skills» у майбутніх педагогів аграрних закладів вищої освіти.....	15
2.3. Методичні рекомендації суб'єктам освітнього процесу з формування «soft skills» у майбутніх педагогів аграрних закладів вищої освіти.....	18
Висновки до розділу 2.....	20
ВИСНОВКИ	21
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	23
ДОДАТКИ	25

АНОТАЦІЯ

Актуальність. Наукова робота присвячена проблемі формування «soft skills» у майбутніх педагогів професійного навчання.

У дослідженні акцентується, що бюджетоформуючою галуззю економіки України є АПК, який в умовах інформаційного суспільства знань потребує оновлення, що можна забезпечити засобами аграрної освіти. Для реалізації такого завдання потрібні педагоги професійного навчання, які оволоділи "soft skills" (м'якими, надпрофесійними навчиками). У науковій роботі визначено сутність поняття "м'які навички майбутніх педагогів професійного навчання аграрних закладів вищої освіти", під яким слід розуміти ряд універсальних психологічних характеристик особистості, властивостей та вмінь, які доповнюють професійні знання та є необхідними для успішної педагогічної діяльності в аграрному закладі вищої освіти.

На підставі проведеного діагностичного зрізу було визначено рівень сформованості "soft skills" у студентів професійного навчання аграрних закладів вищої освіти. Результати дослідження свідчать про те, що 60.95% майбутніх педагогів володіють соціальними навчиками на середньому рівні. У той же час, 44,04%, тобто 37 осіб, мають низький рівень сформованості навички управління людьми. Креативність розвинена у майбутніх педагогів не достатньо: 38.09% (32 особи) мають низький рівень сформованості, в той час як високий лише у 5.95%.

За підсумками проведеного дослідження розроблено методичні рекомендації суб'єктам освітнього процесу аграрних закладів вищої освіти з формування "soft skills" майбутніх педагогів професійного навчання, а саме: впровадити в навчальний план їх підготовки спеціальний курс "Лідерство та адміністрування"; на базі платформи Elearn розробити електронний навчальний курс освітнього компоненту «Лідерство та адміністрування»; організувати на базі навчального закладу "Школу лідерства", забезпечити готовність науково-педагогічних працівників до формування "soft skills" у студентів; мотивувати

майбутніх педагогів до участі у різних формах соціальної активності, студентському самоврядуванні, наукових клубах, круглих столах, групових дискусіях; прищеплювати соціальні навички за допомогою інтерактивних форм і методів (ділових, рольових ігор, дискусій, тренінгів, кейс-методу тощо); застосовувати засоби мистецтва і художній образ у формуванні м'яких навичок; культивувати метод прикладу педагога; забезпечувати гуманітаризацію, гуманізацію та насичувати екологічним змістом освітній процес, адже людинознавчі, екологічні науки спрямовують особистість на вічні, національні та екологічні цінності; практикувати заохочувальне емоційно-позитивне ставлення (ставити авансом «п'ятірку» кожному студенту).

Мета дослідження – розробити теоретичні положення та методичні рекомендації з формування «soft skills» у майбутніх педагогів аграрних закладів вищої освіти.

Об'єктом дослідження є формування «soft skills» у майбутніх педагогів професійного навчання аграрних закладів вищої освіти.

Предметом дослідження є теоретичні і методичні засади формування «soft skills» майбутніх педагогів професійного навчання аграрних закладів вищої освіти;

Завдання дослідження:

- 1) Здійснити ретроспективний аналіз формування «soft skills» особистості;
- 2) Розкрити сутність і структуру поняття «soft skills» майбутніх педагогів професійного навчання аграрних закладів вищої освіти»;
- 3) Узагальнити зарубіжний та національний досвід формування «soft skills» студентів;
- 4) Розробити методiku діагностики та оцінити рівень сформованості «м'яких» навичок у майбутніх педагогів аграрних закладів вищої освіти;

5) Надати практичні поради суб'єктам освітнього процесу з формування «soft skills» у майбутніх педагогів професійного навчання аграрних закладів вищої освіти.

Для розв'язання поставлених завдань було використано такі наукові **методи дослідження**: аналіз та синтез, індукція та дедукція, систематизація та узагальнення психолого-педагогічної літератури, порівняння, моделювання, анкетування.

Загальна характеристика роботи. У науковій роботі висвітлена актуальна в сучасному суспільстві проблема формування «soft skills» у майбутніх педагогів професійного навчання аграрних закладів вищої освіти.

Наукове значення полягає в наступному: ми встановили, що актуальність проблеми дослідження є соціально значимою для теорії і практики аграрної і педагогічної освіти; уточнили сутність і структуру поняття «soft skills» майбутніх педагогів професійного навчання, під яким ми розуміємо ряд універсальних психологічних характеристик особистості, властивостей та вмінь, що доповнюють професійні знання та є необхідними для успішної педагогічної діяльності в аграрних закладах вищої освіти; визначили рівень сформованості «soft skills» у майбутніх педагогів аграрних закладів вищої освіти за допомогою тесту, розробленого Лабораторією компетенцій Soft Skills та адаптованого Смоляком П. та Череп'яною В. для використання в аграрних закладах вищої освіти.

Практичне значення одержаних результатів полягає у розробці методичних рекомендацій для суб'єктів освітнього процесу з формування «soft skills» майбутніх педагогів аграрних закладів вищої освіти.

Надійність і вірогідність дослідження забезпечувалися репрезентативністю вибірки (84 студенти), застосуванням методів, які відповідають меті й завданням дослідження, поєднанням кількісного та якісного аналізу отриманих даних.

Обсяг та структура наукової роботи. Робота складається зі вступу; двох розділів, висновків до них, загальних висновків, списку використаних джерел (10 найменувань), додатків (2 на 5 сторінках).

Вступ

Стрімкий процес розвитку сучасного суспільства вимагає значних змін у сферах життєдіяльності людини, у тому числі й у сфері освіти. Зміна загальноосвітніх норм, широке використання нових інформаційних технологій, застосування інноваційних методів навчання - все це має сильний вплив на педагогічні процеси. Значна частина викладачів учбових закладів і досі віддає перевагу застарілим на сьогоднішній день, але звичним для їх методикам опановування знань, умінь і навичок, їх оцінювання і контролю. Але якщо не так давно при працевлаштуванні навички володіння комп'ютерними технологіями та знання іноземних мов, наприклад, вважалися досить важливими рисами, то зараз вони стоять в одному ряду зі звичайною грамотністю. Висуваються нові, більш жорсткі вимоги до якості знань як студентів, так і викладачів.

Ринок праці все частіше потребує від спеціаліста не лише профільних знань, а й так званих "м'яких" навичок, необхідних для успішного виконання поставлених завдань. Приймаючи на роботу нового працівника, роботодавці звертають увагу не лише на наявність диплому про вищу освіту, а й на вміння працювати в команді, вести переговори, здатність до самовдосконалення, креативність, комунікабельність тощо.

Слід зазначити, що освіта є важливим фактором в успішному розвитку економіки країни. Вищі учбові заклади є основними постачальниками висококваліфікованих фахівців на ринок праці, від ефективності роботи яких багато в чому залежить стан та успішний розвиток промисловості, виробництва, високого рівня життя громадян і країни в цілому.

Зважаючи на те, що наша держава володіє найбільшим банком орних земель в Європі та входить в ТОП-10 країн, займаючи 6 місце у загальносвітовому рейтингу, розвиток аграрного сектору є одним із найважливіших завдань, виконання яких наблизить нашу країну до виходу з економічної кризи, що прогресує у всьому світі.

Тому особливу увагу слід приділити забезпеченню ринку праці спеціалістами аграрної сфери. Це завдання, в основному, покладається на педагогів професійної освіти аграрних закладів вищої освіти. Для того, щоб на ринку праці аграрного сектору у подальшому не виникало кадрового голодування, необхідно забезпечити безперервний процес підготовки кваліфікованих, освічених педагога, які володіють м'якими.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ «SOFT SKILLS» У МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ АГРАРНИХ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

1.1. Ретроспективний аналіз ідей формування «soft skills» у майбутніх педагогів.

Проблема формування професійних цінностей викладача бере свій початок ще з часів становлення країн Прадавнього світу - Єгипту, Греції, Китаю, Індії та ін. Важливі ідеї виховання сформовані у працях таких мислителів, як Демокрит, Платон, Арістотель, Сократ та ін. Філософи античності доводили, що найбільш життєстійкими системами виховання стають ті, в яких головними цінностями є естетичний, моральний і трудовий початок. [1]

Так, Геракліт вважав основним завданням педагога розвиток здатності самостійно мислити. За Сократом, мистецтво вчителя полягає у веденні бесіди, постановці питань, що допомагають у пошуках істини, а самопізнання для нього виступає найвищою чеснотою. Знання і здатність самостійного судження є головними цінностями і за Арістотелем.

Основне місце в педагогічних традиціях Середньовіччя займає релігійність. Імператор Юліан так сформулював вимоги до вчителя: "Для наставників і вчителів існує один загальний закон. Всі, хто претендують називатися наставниками, повинні мати бездоганну моральність і не повідомляти поглядів не належних і супротивних народним віруванням. [2]

Але вже починаючи з XV століття, на початку нової епохи під назвою Відродження, небаченої раніше цінності набуває людина. Саме вона, а не Бог, є творцем свого життя і долі, паном над природою.

Педагоги-гуманісти поважають особистість дитини, виступають проти суворої дисципліни у процесі навчання, прагнуть розвивати в дитині допитливість та інтерес до знань. На думку представника французького

Просвітництва Жан-Жака Руссо, вихователь повинен лише наводити вихованця на вирішення питань, управляти його інтересами так, щоб сама дитина цього не помічала. [1]

Для Йоганна Генріха Песталоцці центром усього виховання є формування моральності людини. Учитель, на його думку, - це, насамперед, освічена людина, підготовлена до того, щоб передати дітям свої знання. Він повинен щиро любити дітей і робити все необхідне для їхнього виховання. [3, с. 41]

Величезний внесок у вирішення проблеми формування професійних цінностей викладача зробив видатний педагог ХХ ст. В. Сухомлинський. Він завжди підтримував креативний підхід до застосування педагогічної теорії на практиці, вважав, що запорукою успіху роботи вихователя є поєднання майстерності і творчості вчителя. «Механічне, бездумне перетворення теоретичного положення у факт практичного досвіду призводить до спустошення живої думки вчителя, вихолощують з педагогічної праці те, що складає його серцевину, його душу, – неповторність життєвих явищ, радість оновлення, що приходить до педагога з кожним новим поколінням учнів, необхідність творчості. Теорія залишається джерелом, що живить майстерність учителя, до тих пір, поки вона живе в досвіді» [4, с. 14].

До основних складових педагогічної майстерності В. Сухомлинський відносить педагогічні здібності (комунікабельність, здатність до творчості, інтуїція); гуманізм (ставлення до вихованця з добротою, любов'ю, милосердям, чуйністю); професіоналізм (глибоке знання вчителем предмету, його методики, сучасних досягнень педагогіки і психології); педагогічна взаємодія (культура мови і спілкування, педагогічний такт). У сучасному суспільстві всі ці здібності називають «hard skills» та «soft skills».

Отже, вирішення проблеми формування «м'яких навичок» у майбутніх педагогів бере початок з наукового спадку видатних мислителів та педагогів різних історичних періодів.

1.2. Сутність і структура поняття «soft skills» майбутніх педагогів професійного навчання аграрних закладів вищої освіти.

Аби бути конкурентоздатним на ринку праці, фахівець будь-якої галузі повинен володіти двома типами навичок – «hard skills» та «soft skills». «Hard skills» - це вузькоспеціальні навички, необхідні для певної посади та конкретної роботи. Другі ж дозволяють бути успішним незалежно від специфіки діяльності та напряму, в якому працює людина.

Варто звернути увагу на результати досліджень, які були проведені в Гарвардському університеті та у Стенфордському дослідному інституті. Вони свідчать про те, що професійна успішність завдяки «hard skills» складає лише 15%, в той час як «soft skills» визначається у 85%. [5]

Як бачимо, виникає необхідність у розвитку соціальних навичок студентів. Розглянемо це поняття детальніше. Перекладаючи з англійської мови, «soft skills» часто визначають як «гнучкі» чи «м'які» навички, прояв яких складно відслідкувати; це сукупність універсальних міжпрофесійних навичок, які відповідають за високу продуктивність і не пов'язані з конкретною предметною областю.

Дослідники по-різному трактують поняття «м'які» навички. Наприклад, К. О. Коваль розглядає цей термін як перелік особистісних характеристик, які пов'язані зі здатністю успішно взаємодіяти з оточенням. [7]. На думку С. Наход, «м'які» навички – це комплекс неспеціалізованих надпрофесійних «гнучких компетентностей», що впливають на успішне виконання професійних обов'язків будь-якого профілю. [8]

Оскільки для різних видів діяльності ключовими є різні види «soft skills», їх сталого переліку і класифікації не існує [6, с. 240]. Зазвичай, виділяють три основні категорії «м'яких» навичок (Додаток 1):

- 1) Індивідуальні;
- 2) Комунікативні;
- 3) Управлінські.

Є й інша класифікація, за якою виділяють 4 типи "soft skills":

1. Соціальні компетентності: емоційний інтелект, гнучкість і прийняття критики, комунікабельність, вміння вести переговори.
2. Лідерські компетентності: здатність приймати рішення, сформувати команду, вирішувати конфлікти, відповідальність, наставництво.
3. Інтелектуальні компетентності: вміння бачити, аналізувати і розв'язувати проблему, здатність до навчання, креативність.
4. Вольові компетентності: орієнтованість на результат, керування часом, стресостійкість, самоорганізація. [9]

Проведений аналіз праць науковців дозволив нам визначити поняття "soft skills" майбутніх педагогів аграрних закладів вищої освіти як ряд універсальних психологічних характеристик особистості, властивостей та вмінь, які доповнюють професійні знання та є необхідними для успішної педагогічної діяльності в аграрному закладі вищої освіти.

Майбутня професійна діяльність студентів професійного навчання передбачає взаємодію з людьми, тому вони повинні вміти чітко, аргументовано та грамотно висловлювати свої думки, правильно використовувати жести, володіти культурою спілкування. Дуже важливо навчитися управляти власними емоціями та усвідомлювати емоційні реакції інших. Варто також зазначити, що педагогічна діяльність передбачає пошук нестандартних рішень проблем, здатність генерувати абсолютно нові ідеї, проявляти ініціативу, вести за собою інших. Тому ми дотримуємось думки, що до структури соціальних навичок майбутнього педагога професійного навчання мають бути включені лідерські якості, креативність, комунікабельність, емоційний інтелект, когнітивна гнучкість, здатність до критичного мислення, вміння працювати в команді, вести переговори, управління часом, осмислення і прийняття рішень.

1.3. Майбутні педагоги аграрних закладів вищої освіти як особлива соціально-професійна група

Специфічною особливістю діяльності педагога професійного навчання є її багатоаспектність, що включає в себе науково-дослідницький, організаторський, прогностичний, конструктивний компоненти, а також всеохоплюючий комунікативний характер. Будь-яке навчання базується на спілкуванні викладача зі студентом, тому від майбутнього педагога професійної освіти вимагається не лише знання профільних предметів, а й високий рівень розвитку комунікативних якостей та надпрофесійних «soft skills».

Оскільки майбутні педагоги аграрних закладів освіти будуть функціонувати у системі типу "людина - людина", перед ними висувається чимало вимог, які передбачають наявність високого рівня моральних якостей, педагогічної спрямованості, психолого-педагогічної культури. Крім того, студенти повинні бути досить вмотивованими до педагогічної діяльності, прагнути до саморозвитку, мати такі особистісні якості, як врівноваженість, тактовність, організованість, самоконтроль, вимогливість до себе та інших, винахідливість, любов до дітей тощо. Їм необхідно бути професіоналами у педагогіці, тобто знати і вміти використовувати найбільш ефективні методи навчання, володіти вмінням здійснювати виступи перед аудиторією, вміти чітко формулювати завдання і давати на них відповіді.

Одним з найважливіших завдань освіти сталого розвитку є формування екологічної культури особистості, яка дає можливість вирішувати життєві проблеми та задовольняти власні потреби, підпорядковуючись принципам сталого розвитку. Тому у майбутніх педагогів аграрних закладів вищої освіти екологічна компетентність має бути частиною їх життєвої позиції. Специфіка підготовки студентів професійного навчання також зумовлена переважанням серед студентської молоді вихідців із сіл над містями. Вони уважні і

спостережливі, більш сприйнятливі до проблем екології. З дитинства працюючи на землі, вони добре знають про реальні проблеми її використання.

Так, на поставлене нами питання "Уявіть, що ви отримали у власність земельну ділянку площею 100 га. Як Ви будете її обробляти?" відповіли 84 студенти. З них із села - 38, з міста – 46 осіб. 33 із 38, тобто 86.8%, вихідців із сільської місцевості дали відповідь, що будуть дотримуватися сівозміни, а містяни лише 32 із 46, тобто 69,6%, опитуваних. Як бачимо, більш свідомо до використання земельних ресурсів ставляться діти родом із села.

Успіх у виконанні професійних обов'язків майбутніх педагогів професійної освіти залежить від наявності організаційних, комунікативних, управлінських, ораторських здібностей, які є складовими "soft skills".

Висновки до розділу 1

Майбутні педагоги професійного навчання повинні володіти "м'якими" навичками. Ми притримуємося такого трактування цього поняття: «soft skills» - ряд універсальних психологічних характеристик особистості, властивостей та вмінь, які доповнюють професійні знання та є необхідними для успішної педагогічної діяльності. До структури соціальних навичок майбутнього педагога професійного навчання мають бути включені лідерські якості, креативність, комунікабельність, емоційний інтелект, когнітивна гнучкість, здатність до критичного мислення, вміння працювати в команді, вести переговори, управління часом, осмислення і прийняття рішень.

Здійснивши ретроспективний аналіз, можемо зробити висновки, що вирішення проблеми формування цих здібностей у студентів бере початок з наукового спадку видатних мислителів та педагогів різних історичних періодів, але ще й досі досліджень цієї проблеми недостатньо для вичерпного аналізу стану розвитку "soft skills" в українських закладах вищої освіти.

Визначено, що "м'які навички майбутніх педагогів професійного навчання аграрних закладів вищої освіти", під яким слід розуміти ряд універсальних психологічних характеристик особистості, властивостей та вмінь, які доповнюють професійні знання та є необхідними для успішної педагогічної діяльності в аграрному закладі вищої освіти.

Необхідність розвитку універсальних навичок у майбутніх педагогів аграрних закладів зумовлена специфікою їх професійної діяльності, що включає в себе науково-дослідницький, організаторський, прогностичний, конструктивний компоненти, а також всеохоплюючий комунікативний характер у поєднанні із високим рівнем екологічної культури.

РОЗДІЛ 2

МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ «SOFT SKILLS» У МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ АГРАРНИХ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

2.1. Узагальнення зарубіжного та вітчизняного досвіду формування «soft skills» студентів

Формальне використання терміну "м'які навички" було встановлено завдяки посібнику з навчання армії США 1972 року. Вже у 90-ті роки ХХ ст. поняття "soft skills" вживають у наукових роботах американських та німецьких фахівців в галузі управління.

У результаті великого комплексного дослідження із залученням експертів, проведеного в 2009 році в рамках програми "Безперервне навчання Erasmus" було виділено 3 групи навичок:

1. Особистісні навички;
2. Соціальні навички;
3. Методологічні навички;

У 2018 році країнами-членами ЄС було прийнято 11 директив, які передбачають впровадження нових методів викладання і навчання для розвитку у студентів soft skills, пов'язаних із цифровою діяльністю.

В 2017 році була розроблена класифікація під назвою "Європейські навички, компетенції, кваліфікації і види занять", що включає в себе 1384 навички, затребувані ринком праці і пов'язані з комунікацією, креативністю та управлінням. На важливості розвитку "м'яких" навичок наголошували такі зарубіжні дослідники, як Д. Гоулман, Б. Амадей та інші.

Серед сучасних вітчизняних науковців проблеми розвитку soft skills у студентської молоді можна зазначити праці К. Ковалю, що розглядає "м'які" навички як важливий чинник для працевлаштування; Є. Єгорова, який вивчає це питання стосовно туристичної галузі; Н. Длугуновича, Н. Олексива та Е. Айнгорна, О. Абашкіна та інші. Ролі м'яких та важких навичок стосовно професійного та кар'єрного розвитку працівників присвячують свої роботи О.

Чуланова, Ю. Давлетшина та А. Івоніна. Ресурсність навичок soft skills для професійного зростання вивчає Н. Шитова. Т. Яркова та І. Черкасова відслідковують формування цих здібностей у студентів стосовно професійного стандарту педагога.

Слід зазначити, що останнім часом в Україні запускають чимало проектів, направлених на вивчення і розвиток soft skills поза стінами закладів освіти. Одним з таких проектів є ILTI-School (Institute of Law Technology and Innovation), розробники якого створили програму під назвою "Антиуніверситет, або програма Soft Skills", яка розвиває особистісні, командні та ділові практичні навички.

2.2. Методика діагностики сформованості «soft skills» у майбутніх педагогів аграрних закладів вищої освіти

Основою нашого дослідження стала діагностика рівня сформованості "м'яких" навичок у студентів НУБІП України, які навчаються за такими освітніми програмами: "Професійна освіта (Технологія виробництва та переробки продукції сільського господарства)", «Педагогіка вищої школи» та «Інформаційно-комунікаційні технології в освіті».

На Всесвітньому економічному форумі, який відбувся в Давосі 2016 року, було визначено ТОП-10 навичок, які будуть затребувані на ринку праці через 5 років. До них увійшли такі компетенції:

1. Комплексне розв'язання проблем (передбачає здатність виявити проблему, знайти шляхи її вирішення та оцінити наслідки прийнятого рішення);
2. Критичне мислення (характеризується вмінням перевіряти та аналізувати нову інформацію, забезпечує самостійні та обґрунтовані дії);
3. Креативність (здатність генерувати абсолютно нові ідеї та вирішувати проблеми нестандартними способами);
4. Управління людьми (вміння мотивувати команду на досягнення спільного результату, навички розв'язання конфліктних ситуацій)

5. Взаємодія з людьми (передбачає здатність налагодити контакт з будь-якою людиною);
6. Емоційний інтелект (розуміння емоцій інших людей та своїх власних, здатність управляти ними);
7. Уміння формувати власну думку та приймати рішення;
8. Орієнтація на клієнтів (розуміння потреб і бажань клієнтів та вміння долати розбіжності в поглядах);
9. Уміння вести переговори;
10. Гнучкість розуму (вміння швидко переключатися з однієї думки на іншу).

Рівень сформованості саме цих компетенцій ми вирішили перевірити у студентів.

В опитуванні взяли участь 84 студенти. Дослідження проводилося шляхом анкетування. Тест, яким ми послуговувалися, розроблено Лабораторією компетенцій Soft Skills та адаптовано Смоляком П. та Череп'яною В. для використання в аграрних закладах вищої освіти (Додаток 2). Анкета складається з 55 тверджень, що описують прояви 10 компетентностей. Достовірність результатів цього тесту визначається відвертістю перед самим собою, тому опитуваним було рекомендовано відповідати, спираючись на свої дії, вчинки, установки, знання. Кожне пропоноване твердження дає можливість виявити в студента прояв певної якості.

Результати опитування представлені у таблиці 2.2

Таблиця 2.2.

Рівень сформованості універсальних компетенцій у студентів

Компетенція	Рівень сформованості			Похибка, р
	Низький рівень	Середній рівень	Високий рівень	
Комплексне рішення проблем	13,09% (11)	80,95% (68)	5,95% (5)	$p \leq 0,01$
Критичне мислення	13,09%	67,86%	19,04%	$p \leq 0,01$

	(11)	(57)	(16)	
Креативність	38,09% (32)	55,95% (47)	5,95% (5)	$p \leq 0,01$
Управління людьми	44,04% (37)	50% (42)	5,95% (5)	$p \leq 0,01$
Вміння працювати в команді	13,09% (11)	55,95% (47)	30,95% (26)	$p \leq 0,01$
Емоційний інтелект	19,04% (16)	50% (42)	30,95% (26)	$p \leq 0,01$
Осмислення і прийняття рішень	30,95% (26)	44,04% (37)	25% (21)	$p \leq 0,01$
Орієнтованість на клієнтів	-	86,9% (73)	13,09% (11)	$p \leq 0,01$
Вміння вести переговори	19,04% (16)	61,91% (52)	19,04% (16)	$P \leq 0,01$
Когнітивна гнучкість	19,04% (16)	55,95% (63)	25% (5)	$p \leq 0,01$

За допомогою цього тесту ми виявили, що в цілому 60,95% студентів володіють "soft skills" на середньому рівні. Найкраще серед усіх навичок вони володіють такими, як емоційний інтелект та вміння працювати в команді (високий рівень - 30,95%). Найгірше вони можуть управляти людьми (44,04%, тобто 37 осіб, мають низький рівень сформованості цієї навички) та самостійно приймати рішення (низький рівень - 30,95%). Креативність, яка має зараз чи не найбільший попит, розвинена у майбутніх педагогів не достатньо: 38.09% (32 особи) мають низький рівень сформованості, в той час як високий лише у 5.95% (5 осіб).

2.3. Методичні рекомендації суб'єктам освітнього процесу з формування «soft skills» у майбутніх педагогів аграрних закладів вищої освіти

Кожен студент в процесі навчання так чи інакше розвиває свої "soft skills", спілкуючись з науково-педагогічними працівниками закладу та колегами, готуючись до занять тощо. Проте можна значно ефективніше

опанувати соціальні навички за умови активної участі в різноманітних гуртках, клубах, наукових товариствах, спілках, студентському самоврядуванні. Така діяльність, окрім комунікативних навичок, формує здатність самостійно приймати рішення, працювати в команді, управлінські якості.

У Національному університеті біоресурсів і природокористування України функціонує "Школа лідерства" на чолі з Ніколаєнком Станіславом Миколайовичем, завданням якої є допомогти студентам розкрити себе і свої можливості, надати всі необхідні інструменти для саморозвитку, вдосконалити лідерські якості, комунікативні здібності, досвід командної роботи тощо.

Крім того, ми з науковим керівником впровадили в навчальний план спеціальний курс "Лідерство та адміністрування" та розробили електронний курс "Лідерство та адміністрування", який розміщено на навчальному порталі Національного університету біоресурсів і природокористування України. [10]. Робоча програма дисципліни передбачає оволодіння такими компетентностями: здатність дотримуватися морально-етичних принципів, вміння самостійно працювати, а також організовувати спільну діяльність, зорієнтовану на досягнення суспільно важливих цілей тощо.

Процес формування особистісних, соціально значущих якостей у студентів покладається також на наставника групи. Його діяльність повинна включати в себе планувальну, координаційно-спрямовуючу, організаційну, мотиваційну, діагностичну, ціннісно-орієнтаційну, інформаційно-комунікативну, контрольну-коригуючу функції. З метою підвищення його психолого-педагогічної майстерності кафедра педагогіки Національного університету біоресурсів і природокористування України організувала науково-методичний семінар, в рамках якого проходять практичні заняття, пропонуються майстер-класи та тематичні лекції щодо виховання здорового способу життя, національно-патріотичних цінностей молоді, міжособистісних взаємин у студентських групах тощо. Неодноразово піднімалося питання про важливість "soft skills" для викладачів та студентів.

На підставі нашого досвіду, можемо сформуванати наступні методичні рекомендації суб'єктам освітнього процесу з формування "soft skills" майбутніх педагогів професійного навчання:

- впровадити в навчальний план їх підготовки спеціальний курс "Лідерство та адміністрування";
- на базі платформи Elearn розробити електронний навчальний курс освітнього компоненту «Лідерство та адміністрування»
- організувати в аграрному закладі вищої освіти "Школу лідерства";
- забезпечити готовність науково-педагогічних працівників до формування "soft skills" у студентів;
- мотивувати майбутніх педагогів до участі у різних формах соціальної активності, студентському самоврядуванні, наукових клубах, круглих столах, групових дискусіях;
- прищеплювати соціальні навички за допомогою інтерактивних форм і методів (ділових, рольових ігор, дискусій, тренінгів, кейс-методу тощо);
- застосовувати засоби мистецтва і художній образ у формуванні м'яких навичок;
- культивувати метод прикладу педагога;
- забезпечувати гуманітаризацію, гуманізацію та насичувати екологічним змістом освітній процес, адже людинознавчі науки спрямовують особистість на вічні, національні та екологічні цінності;
- практикувати заохочувальне емоційно-позитивне ставлення (ставити авансом «п'ятірку» кожному студенту)

Висновки до розділу 2

На важливості розвитку "м'яких" навичок наголошували такі зарубіжні дослідники, як Д. Гоулман, Б. Амадей та інші. Серед сучасних вітчизняних науковців проблеми розвитку soft skills у студентської молоді можна зазначити праці К. Ковалю, Н. Длугуновича, Н. Олексива та Е. Айнгорна, О. Абашкіна.

На основі їхнього доробку ми змогли провести своє дослідження, що стосується розвитку "soft skills" майбутніх педагогів аграрних закладів вищої освіти, в результаті якого було виявлено, що переважна більшість затребуваних компетенцій розвинена у 60,95% студентів на середньому рівні, що є досить непоганим показником. У той же час, креативність розвинена у майбутніх педагогів не достатньо: 38,09% (32 особи) мають низький рівень сформованості, високий – лише у 5,95% (5 осіб). Також такими важливими вміннями, як управління людьми та осмислене прийняття рішень, майбутні педагоги володіють на низькому рівні.

Ми виявили необхідність в оновленні педагогічного підходу до формування "м'яких" навичок у студентів та розробили методичні рекомендації суб'єктам освітнього процесу з формування "soft skills" у майбутніх педагогів аграрних закладів вищої освіти.

ВИСНОВКИ

Аналіз різних наукових джерел свідчить про те, що проблема формування "м'яких" навичок у педагогів хвилювала науковців ще з глибокої давнини. Згадки про такі навички, як самопізнання, ораторські здібності, здатність до критичного мислення зустрічаються у працях Сократа, Арістотеля, Геракліта, Платона та інших мислителів Стародавнього світу. Більш глибоким аналізом «soft skills» займалися науковці пізнішого періоду: Д. Гоулман, Б. Амадей, В. Сухомлинський, К. Ушинський та багато інших відомих педагогів і дослідників. Усі вони однакові в тому, що володіння «soft skills» є необхідною і незамінною умовою для успішного розвитку особистості.

Успіх у виконанні професійних обов'язків майбутніх педагогів професійної освіти залежить від наявності організаційних, комунікативних, управлінських, ораторських здібностей, які є також складовими "soft skills". Під цим поняттям ми розуміємо ряд універсальних психологічних характеристик особистості, властивостей та вмінь, які доповнюють професійні знання та є необхідними для успішної педагогічної діяльності в аграрному закладі вищої освіти. Ми дотримуємось думки, що до структури "soft skills" майбутнього педагога професійного навчання мають бути включені лідерські якості, креативність, комунікабельність, емоційний інтелект, когнітивна гнучкість, здатність до критичного мислення, вміння працювати в команді, вести переговори, управління часом, осмислення і прийняття рішень.

Ми розробили методику діагностики та оцінили рівень сформованості "soft skills" майбутніх педагогів за допомогою тесту, розробленого Лабораторією компетенцій Soft Skills та адаптованого Смоляком П. та Череп'яною В. для використання в аграрних закладах вищої освіти. Результати анкетування показали, що найкраще вони володіють такими навичками, як емоційний інтелект та вміння працювати в команді (високий рівень у 30, 95% осіб). В той же час, 44,04%, тобто 37 осіб, мають низький рівень сформованості

навички управління людьми. Креативність, яка має зараз чи не найбільший попит, розвинена у майбутніх педагогів не достатньо: 38.09% (32 особи) мають низький рівень сформованості, в той час як високий лише у 5.95% (5 осіб).

Усі ці недоліки вимагають впровадження в систему освіти таких форм та методів навчання, які сприятимуть формуванню необхідних навичок сучасного фахівця, робитимуть процес навчання більш інтенсивним, підвищуватимуть його ефективність. За підсумками проведеного дослідження розроблено методичні рекомендації суб'єктам освітнього процесу аграрних закладів вищої освіти з формування "soft skills" майбутніх педагогів професійного навчання, а саме: впровадити в навчальний план їх підготовки спеціальний курс "Лідерство та адміністрування"; на базі платформи Elearn розробити електронний навчальний курс освітнього компоненту «Лідерство та адміністрування»; організувати на базі навчального закладу "Школу лідерства", забезпечити готовність науково-педагогічних працівників до формування "soft skills" у студентів; мотивувати майбутніх педагогів до участі у різних формах соціальної активності, студентському самоврядуванні, наукових клубах, круглих столах, групових дискусіях; прищеплювати соціальні навички за допомогою інтерактивних форм і методів (ділових, рольових ігор, дискусій, тренінгів, кейс-методу тощо); застосовувати засоби мистецтва і художній образ у формуванні м'яких навичок; культивувати метод прикладу педагога; забезпечувати гуманітаризацію, гуманізацію та насичувати екологічним змістом освітній процес, адже людинознавчі, екологічні науки спрямовують особистість на вічні, національні та екологічні цінності; практикувати заохочувальне емоційно-позитивне ставлення (ставити авансом «п'ятірку» кожному студенту).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. История педагогики и образования. От зарождения воспитания в первобытном обществе до конца XX в. : Учебное пособие для педагогических учебных заведений / Под ред. академика РАО А.И. Пискунова. — 2-е изд., испр. и дополн. — М. : ТЦ «Сфера», 2001. — 512
2. Новичкова Г. А. Историко-философские очерки западной педагогической антропологии. — М., 2001. — 142 с.
3. Мащенко Н.І. Основи педагогіки і психології вищої освіти : Курс лекцій / Н.І. Мащенко. — 2-е вид., доповн. й переробл. — Кременчук, 2006. — 271
4. Сухомлинский В.А. О воспитании / Василий Александрович Сухомлинский ; сост. и авт. вступит. очерков С. Соловейчик; 4-е изд. — М.: Политиздат, 1982. — 270 с.
5. Янковська О. Звіт за результатами I Національного Форуму «Бізнес і університети» [Електронний ресурс]. / О. Янковська, М. Саприкіна ; Центр «Розвиток КСВ». — К., 27 листопада 2013 р. — URL: http://csrukraine.org/wp-content/uploads/2014/04/ForumReport_Final.pdf.
6. Длугунович Н.А. Soft skills як необхідна складова підготовки іт-фахівців / Н.А. Длугунович // Вісник Хмельницького національного університету. Технічні науки. — 2014. — № 6. — С. 239–242. — URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vchnu_tekh_2014_6_47.
7. Коваль К. Розвиток “soft skills” у студентів – один із важливих чинників працевлаштування. Вісник Вінницького політехнічного інституту. 2015. № 2. С. 162–167.
8. Наход С.А. Значущість «soft skills» для професійного становлення майбутніх фахівців соціономічних професій / С.А. Наход // Науковий часопис Національного педагогічного університету ім. М.П. Драгоманова. Сер. 5

Педагогічні науки: реалії та перспективи; вип. 63: збірник наукових праць. - К.: вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2018. -С. 131-136.

9. Soft skills – навьики успеха [Електронний ресурс] – URL: <http://express-externat.spb.ru/2009-12-04-19-19-04/39-2009-12-04-19-05-08/1173-soft-skills-navyki-uspekha>.
10. <https://elearn.nubip.edu.ua/course/view.php?id=3945>

ДОДАТКИ

Додаток 1

Класифікація "м'яких" навичок [7]

Індивідуальні якості

- Властивість приймати рішення та вирішувати проблеми
- Вміння чітко ставити завдання і формулювати цілі
- Позитивне мислення та оптимізм
- Орієнтація на клієнта та кінцевий результат

Комунікаційні якості

- Зрозуміло формулювати думки
- Дружнє спілкування та гарні манери
- Взаємодія з різними типами людей
- Структурувати й модерувати наради
- Вислуховувати та брати до уваги усі точки зору
- Відповідати аргументовано, зрозуміло, вчасно і ввічливо
- Готувати та робити якісні презентації
- Враховувати культурні та міжнаціональні особливості

Управлінські якості

- Грати в команді
- Об'єднувати та мотивувати команду
- Навчати та розвивати членів команди
- Передбачати та запобігати ризикам
- Чітко планувати та керувати часом

**Методика діагностики сформованості «soft skills» у майбутніх педагогів
аграрних закладів вищої освіти**

Тест розроблено Лабораторією компетенцій Soft Skills та адаптовано
Смоляком П. та Череп'яною В. для використання в аграрних закладах вищої
освіти

1. Мені достатньо невеликої кількості інформації, щоб зробити висновки і вирішити проблему.
2. Я без сторонньої допомоги перетворю проблему в ціль, яка допомагає швидко вирішити ситуацію.
3. Я тестую діями свої уявлення про світ, переконання та ідеї.
4. Я несвідомо обмежую область пошуку рішень задач перевіреними варіантами.
5. Я намагаюся виконувати всю роботу самостійно, не перекладаючи на інших.
6. Колеги приймають від мене розвиваючий зворотний зв'язок.
7. Я надихаю оточуючих на досягнення спільного результату.
8. При спілкуванні з людьми, я звертаю увагу не тільки на те, що вони говорять, а й як поведуться при цьому.
9. Мені складно пов'язувати досягнення командних цілей і задоволення особистих інтересів.
10. Мені важко прогнозувати те, як оточуючі відреагують на мої слова або дії.
11. Коли мені кажуть, що щось «неможливо», я починаю шукати способи подолати обмеження.
12. Оточуючі звертаються до мене для отримання реальної допомоги в різних життєвих ситуаціях
13. Мені вдається домовитися з оточуючими до угод, що влаштовують обидві сторони, незалежно від їх статусу і рівня нашого знайомства.
14. Розуміння причин емоцій допомагає мені конструктивно взаємодіяти з агресивно налаштованими людьми.

15. Я цілеспрямовано розширюю коло професійного спілкування.
16. Я уточнюю свої уявлення про інтереси та захоплення оточуючих.
17. Я тренуюся письмово й усно уявляти свої навички та компетенції.
18. Я домагаюся в переговорах кращих умов для себе всіма можливими способами.
19. Я пропоную одразу кілька рішень завдання.
20. Коли виникає суперечка з оточуючими, я та людина, яка звертає увагу всіх на спільні інтереси.
21. Я вибудовую в переговорах довгострокове співробітництво.
22. Я звертаюся за конкретною допомогою до оточуючих, якщо самостійно не можу вирішити проблему.
23. При вирішенні проблеми я враховую інформацію, яка не відноситься до неї безпосередньо, але впливає на неї.
24. Я цілеспрямовано формую прийом, що допомагають мені приймати рішення.
25. Мої дії допомагають оточуючим краще зрозуміти їх інтереси і потреби.
26. Я збираю інформацію, щоб зрозуміти, чим я можу бути корисний оточуючим.
27. Я роблю більше того, що від мене вимагають формальні відносини, щоб порадувати оточуючих і цим створити гарний настрій собі.
28. Оточуючі часто підкреслюють мій творчий підхід у розв'язанні завдань.
29. Я беру участь в проєктах, які розвивають мої навички та дають можливість заявити про себе в професійній сфері.
30. Мені легко свідомо перемикаюся з однієї змістовної теми спілкування на іншу.
31. Я змінюю свої уявлення і переконання при наявності достовірних підстав для цього.
32. Я збираю базу унікальних ідей, прогнозів майбутнього і відкриттів з різних галузей.

33. Я не відразу заново приступаю до вирішення завдання після невдалої спроби, мені потрібен час, щоб прийти в себе.
34. Я формулюю для себе професійні та кар'єрні цілі.
35. Я різними способами перевіряю достовірність нової інформації.
36. Я самостійно справляюся з наслідками прийнятих рішень.
37. Люди, з якими я працюю, отримують від мене своєчасну підтримку з робочих питань.
38. Я беру активну участь в спільному пошуку рішень командних завдань.
39. Я практикую вправи для розвитку творчого підходу у вирішенні завдань з різних областей.
40. Я підбираю аргументи для переговорів з урахуванням особливостей другої сторони.
41. Найчастіше мої помилки у вирішенні проблем пов'язані з категоричністю уявлень і установок.
42. Я чітко розумію свою роль при командному вирішенні проблеми.
43. Я самостійно відстежую наслідки своїх дій і роблю висновки про їхню ефективність
44. Я знаходжу аргументи на захист відмінної від моєї точки зору.
45. Я даю можливість зберегти обличчя другій стороні в суперечці.
46. Я цілеспрямовано розширюю зону своїх професійних знань у споріднених сферах діяльності.
47. Я використовую прийоми саморегуляції, щоб зберігати працездатний стан при великому когнітивному та емоційному навантаженні / в стресових ситуаціях.
48. Я ініціюю командні форми вирішення локальної проблеми.
49. Я відкрито приймаю аргументовану картину світу оточуючих, навіть якщо вона не узгоджується з моєю.
50. Я керуюся в прийнятті рішень чіткими внутрішніми орієнтирами і цінностями.

51. Я використовую при аналізі проблеми різні підходи, включаючи міждисциплінарні.
52. Я швидко адаптуюся до змін в планах.
53. Я використовую різні джерела, щоб знати і розуміти потреби роботодавців в цілому і конкретних компаній зокрема.
54. Я спираюся на поради оточуючих приймаючи рішення, які стосуються особисто мене.
55. Люди навколо мене підтверджують, що я точно розумію їх емоції і стан.

На кожне твердження пропонується 5 варіантів відповідей: ні, скоріше ні, складно відповісти, скоріше так, так.

Вони оцінюються по 5-ти бальній шкалі від «1» до «5».

№	Компетентність	Номер твердження
1	Рішення комплексних проблем	2, 24, 46, 51, 1
2	Критичне мислення	3, 11, 31, 35, 41
3	Креативність	19, 29, 32, 39, 4
4	Управління людьми	6, 7, 37, 48, 5
5	Вміння працювати в команді	21, 23, 38, 42, 9
6	Емоційний інтелект	8, 14, 47, 55, 10
7	Осмислення і прийняття рішень	25, 36, 43, 50, 54
8	Орієнтованість на клієнтів	12, 16, 26, 27, 28
9	Вміння вести переговори	13, 18, 22, 45, 17
10	Когнітивна гнучкість	30, 44, 49, 53, 33

Якщо студент набирає:

- від 0 -15 – якість розвинута на низькому рівні;
- від 15 - 22 – якість розвинута на середньому рівні;
- 22 і більше – якість розвинута на високому рівні.